

Minėdami gražių akademiko tautosakininko Leonardo Saukos 90 metų sukaktį, turime puikią progą prisiminti jo ilgą, sudėtingų laiko pervartų pažymėtą mokslo kelią ir pasiektus laimėjimus, atradimus. Garbaus mokslininko, nuoširdaus kolegos ir daugeliui mūsų – Mokytojo – mokslinę veiklą ar reikšmingesnius gyvenimo momentus gražiai atskleidžia jo paties ir bičiulių, bendražygių tekstai, skelbti „Tautosakos darbuose“; sukaktuvininko 1992 m. atkurtame žurnale. Iš parinktų fragmentų iškyla šviesiomis spalvomis tapomas XX a. antrosios pusės – XXI a. pirmųjų dešimtmečių garsaus folkloristo portretas, jo mokslo darbų reikšmė, asmenybės bruožai.

„Sunkiais ir neramiais 1949 metais pusšimtis jaunų žmonių, priimtų į Vilniaus universitetą studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą, susirinko iš įvairiausių Lietuvos vietų <...>. Tikrai tikrų žemaičių tame margame būryje buvo nedaug. Visiems jiems suskaičiuoti užteko vienos rankos pirštų. Vis dėlto tarp jų pačios Žemaičių širdies – Telšių gimnazijos atstovas Leonardas Sauka. Skambus, stipruolį liūtą reiškiantis jo vardas naujų draugų buvo keičiamas trumpu vardu *Lasas*, kurio nerasime kalbinių-kų išleistuose lietuvių vardų žodynuose. Nesugalvojo šio vardo ir studijų bičiuliai. Atkeliavo jis iš gimtųjų namų, kuriuose ir jo vyresnysis brolis Donatas (prieš metus universitete pradėjęs tuos pačius mokslus) vos kiek vyresnio gimnazisto dėdės, o paskui ir draugų dažniausiai buvo vadinamas taip pat trumpu vardu *Dasas*“ (Kazys Morkūnas, t. XIV (XXI), 2001, p. 19).

„1954 metais baigėme studijas, ir mūsų keliai išsiskyrė. Leonardas Sauka nugrimzdo į folkloristiką, retkarčiais iškildamas į paviršius įkvėpti oro, sukurti šeimos, patvarkyti buitinių reikalų. Į mūsų kurso susitikimus jis atbėga toks pat tiesus, lengvas ir spyruokliuojantis – lyg nebūtų habilituotas daktaras, Mokslų akademijos

narys, Instituto direktorius ir t. t. Turiu jo nuotrauką, užrašytą 1950 metais. Pranašiška nuotrauka: Lasas VU Sarbievijaus kieme aplipęs knygomis“ (Justinas Marcinkevičius, t. XIV (XXI), 2001, p. 25).

„Aspirantūros metai Pasaulinės literatūros institute priklauso prie gražiausių atsiminimų, nors buvęs neramus laikas – 1956 m. buvo nuslopintas vengrų sukilimas, Sovietų Sąjungoje prasidėjo neostalinistų reakcija. Imponavo institute dirbę pasaulinio garso mokslininkai – Eleazaras Meletinskis, Aleksiejus Čičerovas, į posėdžius ateidavę Piotras Bogatyriovas, Viktoras Žirmunskis. Klausytis, bendrauti su šiais žmonėmis buvę labai įdomu. Maskvoje buvo daugiau galimybių prieiti prie užsienio literatūros. Ten susipažinęs su Stitho Thompsono darbais, skaitęs Lietuvoje už devynių užraktų laikytas Jono Balio knygas“ (Rimantas Skeivys, t. XIV (XXI), 2001, p. 17).

„Sėkmingai baigęs M. Gorkio vardo pasaulinės literatūros instituto aspirantūrą ir parengęs disertaciją apie lietuvių vestuvinių dainų idėjinius bei meninius ypatumus, Leonardas Sauka 1957 metais papildė negausų Lietuvių kalbos ir literatūros instituto tautosakininkų būrelį. <...> Prireiks dešimtmečio (1968), kol ši filologijos mokslų kandidato (dabartiniu nusakymu – daktaro) disertacija virs monografija *Lietuvių vestuvinės dainos (XIX a. – XX a. pradžia)*“ (Kostas Aleksynas, t. XIV (XXI), 2001, p. 39).

„Leonardą Sauką folkloro eilėdara masino kaip mįslę, kaip tyrinėtina problema. Lietuvių folkloro eilėtyros teorines prielaidas jis išlukšteno iš šiuolaikinės eilėtyros, atsižvelgęs į folkloro specifiką, į jo skirtumus nuo individualiosios kūrybos. Studijoje suformuluotas teorines prielaidas jis realizavo stambioje monografijoje *Lietuvių liaudies dainų eilėdara*, kuri buvo išleista 1978 m. Monografija yra kapitalinis mokslo veikalas, kurio paunksmėje nublinksta viskas, kas iki tol buvo rašyta apie lietuvių folkloro eilėdarą. <...> Mokslininko mintis, išsirengusi į didžią kelionę, turi aiškų tikslą – ji pamažu, žingsnis po žingsnio, kopija į kalną, tikėdamasi pasiekti grožio viršūnę. Ir jai pasiseka“ (Juozas Girdzijauskas, t. XIV (XXI), 2001, p. 27, 38).

„Sukaupta patirtis labai pravertė, kai buvo imtasi rengti kapitalinį, visą mūsų dainų masyvą aprėpiantį *Lietuvių liaudies dainyną* – ne tik folkloristikai, bet ir visai mūsų tautos kultūrai reikšmingą leidinį. Leonardas Sauka – vienas iš šio leidinio sumanytojų, didžiausias jo rengimo iniciatorius. Jo pečiams teko pati sunkioji ir svarbioji našta – sudaryti modelį, pagal kurį turi būti rengiamas kiekvienas Dainyno tomas. Jis parašė „*Lietuvių liaudies dainyno*“ ruošimo instrukciją (1980), kurioje nusakyta leidinio pobūdis, nustatyta jo apimtis ir struktūra, pagrįsti poetinių tekstų atrankos ir pateikimo principai“ (Kostas Aleksynas, t. XIV (XXI), 2001, p. 42).

„L. S. [Leonardas Sauka]. *Lietuvių liaudies dainynas* yra mielas širdžiai vien dėl to, kad jis – nepaprastas dvasinės kultūros lobynas ateičiai. Na. Ir galiu didžiuotis, kad atsidičiau prie jo ištakų ir galėjau dirbti nuo pat pirmųjų tomų“ („Kur du

stos...“; akademiką Leonardą Sauką ir dr. Konstantą Aleksyną kalbina dr. Jurga Sadauskienė, t. 51, 2016, p. 221).

„Leonardas Sauka – universalus folkloristas. Jo žodis svarus kalbant ne tik apie liaudies dainas, bet ir apie kitas tautosakos rūšis, ne tik apie tautosakos tyrimą, bet ir apie jos gyvavimo ypatumus, tautinius ir tarptautinius klodus, rinkimą, panaudojimą visuomenės poreikiams tenkinti, publikavimą. Tautosakos esmę, prigimtį, būdinguosius bruožus, vaidmenį ugdant jausmus, lavinant vaizduotę, diegiant etines ir estetines normas Leonardas Sauka aptaria trečiojoje savo knygoje – *Tikra ir netikra liaudies kūryba* (1983). Gvildenant tautosakos autentiškumo klausimus, supažindinama, kaip tautosakos turtai kaupiami, tvarkomi, grąžinami visuomenei per publikacijas. Knygoje savitu kampu peržvelgiama visa mūsų folkloristikos istorija“ (Kostas Aleksynas, t. XIV (XXI), 2001, p. 41).

„Tautosaka Leonardui Saukai yra telkiantysis pradas, o šios nuostatos rezultatas – natūraliai jam tekusi oficialaus ir neoficialaus instituto tautosakininkų veiklos organizatoriaus, mokslinių ekspedicijų rengėjo, leidinių redaktoriaus, vieno autoritetingiausių lietuvių tautosakos žinovų dalia. <...> Ilgą laiką darbavęsis kaip Dainyno redakcinės komisijos narys, nuo VIII tomo Leonardas Sauka tapo leidinio vyriausiuoju redaktoriumi. Šias pareigas perėmė iš Ambraziejaus Jonyno. Tiesioginį sąlytį su tekstais papildė bendrų problemų sprendimas ir koordinavimas. 1994 m. išėjo Leonardo Saukos parengti Dainyno VII tomas – „Šeimos dainų“ pirmoji knyga, o 1998 m. – XIII tomas – „Šeimos dainų“ antroji knyga“ (Rimantas Skeivys, t. XIV (XXI), 2001, p. 12, 14).

„Trečiąjį L. Saukos mokslinės veiklos tarpsnį galima vadinti sintetiškuoju. Šiuo laikotarpiu parašyti du vadovėliai aukštesniųjų klasių mokiniams tuo pačiu pavadinimu *Lietuvių tautosaka* (1989 ir 1998, kartu su dr. Kostu Aleksynu publikuota *Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka* (1993–2004)“ (Rimantas Skeivys, t. XXXI, 2006, p. 242).

„K. A. [Kostas Aleksynas]. Leonardo sumanymas atgaivinti Jono Balio sukurtą ir puoselėtą *Tautosakos darbų* tęstinį leidinį Instituto tautosakininkų buvo suprastas kaip savalaikis ir būtinais įgyvendintinas. Buvau pasitelktas kartu rengti ir redaguoti jo tekstus. Pirmoji knygelė (1992 m.) buvo surinkta ką tik įsigyta ir vos spėta kaip reikiant perprasti technine naujove – mažučiu, ne per didžiausio galingumo kompiuteriu“ („Kur du stos...“; akademiką Leonardą Sauką ir dr. Konstantą Aleksyną kalbina dr. Jurga Sadauskienė, t. 51, 2016, p. 223).

„Svarbiausių Leonardo interesų rate – pasakojamoji tautosaka. Apie ją ne kartą yrą tekę tarti svarų žodį – jau pradedant penkiatomės *Lietuvių tautosakos* antologijos trečiojo tomo (1965) didžiuliu ir išsamiu įvadu, skirtu gyvulinėms, formulinėms ir stebuklinėms pasakoms. Mokslininkas atskleidžia, kuo tautosakoje pasireiškia opozicija *daina – pasakojimas*“ (Kostas Aleksynas, t. XIV (XXI), 2001, p. 41).

[Jurga Sadauskienė]. „Daug jėgų gerbiamo Leonardo atiduota ir *Pasakos 'Eglė žalčių karalienė'* projektui. Surinkta ne tik daugybė lietuviškų ir tarptautinių pasakos variantų, bet ir įvairių literatūrinių sekimų. Darbo intencija, tyrimo impulsas pirmame tome nusakytas gana kukliai ir lakoniškai: ši pasaka turinti *ypatingą magnetinę galią*. <...> L. S. [Leonardas Sauka]. Ši pasaka mane traukė daug metų, gilintis į jos klodus ėmiau vos pradėjęs dirbti Institute. Tolydžio vis daugiau apie ją sužinota – iki to, kad ji turi gausybę variantų kitose tautose, ir ne tik kaimyninėse, bet ir atokesnėse. Ilgainiui kilo mintis visus apie šią pasaką sukaupus duomenis ir surinktus jos tekstus apibendrintai pateikti atskiru leidiniu. Susidarė net keturios knygos. Tačiau kyla ir naujų sumanymų, kuriuos knieti įvykdyti“ („Kur du stos...“, akademiką Leonardą Sauką ir dr. Konstantą Aleksyną kalbina dr. Jurga Sadauskienė, t. 51, 2016, p. 224–225).

„2016 metais išėjusi nauja Leonardo Saukos knyga *Lietuvių tautosakos mokslas XX amžiuje: tyrėjai ir jų darbai* stulbinamos apimties – 622 puslapiai! <...> Susideda ji iš 26 skyrių, kiekviename jų pristatomas vis kitas lietuvių folkloristikai nusipelnęs asmuo, supažindinama su tautosakiniais jo darbais. Tad pabrėžiant į personalijas sutelktą dėmesį ir knygos struktūrą, šį leidinį gal būtų galima pavadinti mokslinių portretų ar mokslinių apybraižų rinkiniu. <...> Tikriausiai nebus perdėta teigiant, kad naujoji L. Saukos knyga *Lietuvių tautosakos mokslas XX a.* informatyvumu pranoksta visus lietuvių folkloristikos istorijai skirtus veikalus: skaitytojams ji pasitarnaus ir kaip išsami enciklopedija, ir kaip specializuotas bibliografinis žinynas“ (Grażina Skabeikytė-Kazlauskienė, t. 53, 2017, p. 243, 246).

„Tautosakininko – įstabių kūrybos perlų rinkėjo, puoselėtojo ir tyrėjo – triūsas yra nelengvas, bet didžiai vertingas ir... begal džiaugsmingas. Didžiuojamės, kad akademikas Leonardas Sauka Lietuvių literatūros ir tautosakos institute pluša jau daugiau kaip 50 metų, neprarasdamas entuziastingo džiugesio, kurį teikia sąlytis su prakilniais tautos dvasios kūriniais – ypač su dainomis“ (Algis Kalėda, t. XXXI, 2006, p. 9).

„Su juo neįmanoma buvo susipykti. Kur jau ten susipykti – pasiginčyti, pasibarti, piktesnį žodį ištarti ar iš jo išgirsti neteko. Reto taikumo žmogus, su visais draugiškas, nė vieno turbūt neužgavęs per visą gyvenimą“ (Justinas Marcinkevičius, t. XIV (XXI), 2001, p. 22).

„Leonardas Sauka pasiekė aukščiausias įmanomas Lietuvos mokslo viršūnes, bet ne tai svarbiausia. Jis geba suprasti kitus. Maža to. Suprasdamas geba padėti. Intuityviai, be jokio asmeninio suinteresuotumo. Iš gera linkinčios kiekvienam širdies“ (Rimantas Skeivys, t. XIV (XXI), 2001, p. 12, 14).

Redaktorių kolegijos vardu Bronė Stundžienė